

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

[Cilt/Volume: 8, Sayı/Issue: 3, Aralık/December 2024]

Abuzer KALYON

<https://orcid.org/0000-0003-0594-9920>

Dr. Öğr. Üyesi

abuzer.kalyon@hbv.edu.tr

Ankara Hacibayram Veli Üniversitesi

<https://ror.org/05m5skc574>

Polatlı Fen-Edebiyat Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Mısırlı Türkolog Hüseyin Mucib el-Mısıri'nin Veda Akşamı İsimli Türkçe Şiiri

Turkish Poem titled Farewell Evening by Egyptian Turcologist Huseyn Mucib el-Mısıri

Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş Tarihi | Date Received: 29.10.2024

Kabul Tarihi | Date Accepted: 12.12.2024

Yayın Tarihi | Date Published: 30.12.2024

Atıf | Citation

Kalyon, A. (2024). Mısırlı Türkolog Hüseyin Mucib el-Mısıri'nin Veda Akşamı İsimli Türkçe Şiiri. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 8(3), 1147-1158. <https://doi.org/10.34083/akaded.1575786>

Kalyon, A. (2024). Turkish Poem titled Farewell Evening by Egyptian Turcologist Huseyn Mucib el-Mısıri. *Journal of Academic Language and Literature*, 8(3), 1147-1158. <https://doi.org/10.34083/akaded.1575786>

Makale Bilgisi | Article Information

Değerlendirme Review Reports	Çift Taraflı Kör Hakemlik (İki İç Hakem+İki Dış Hakem) Double-blind. (Two External Referees)
Etik Beyan Ethics Statement	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur Ethical principles were followed during the preparation of this study
Etik Kurul Belgesi Ethics Committee Approval	Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir Article does not require an Ethics Committee Approval.
Katkı Oranı Beyanı Author Contributions	Yazarların çalışmadaki katkı oranları eşittir Author's contribution rates to the study are equal.
Etik Bildirim Complaints	adeddergi@gmail.com
Çıkar Çatışması Conflicts of Interest	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest
Benzerlik Taraması Similarity Checks	Yapıldı Yes - iThenticate
Telif Hakkı ve Lisans Copyright&License	Yazarlar, dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler. Bu çalışma Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası lisansı altında yayımlanır Authors publishing with the journal retain the copyright. This work is licensed under Attribution-NonCommercial 4.0 International

© Abuzer KALYON | Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International

Öz

Orta Doğu'nun üzerinde en fazla konuşulup değerlendirmelerde bulunulan ülkelerinden birisi de hiç şüphesiz Mısır'dır. Binlerce yıllık tarihi bir devlet geleneğine sahip olan Mısır, doğal ve tarihi mirasıyla da dünya turizminin dikkatini çekmeye devam etmektedir. Başta piramitler olmak üzere ülkede Firavun devri medeniyetiyle alakalı varlıkların sırları günümüzde bile çözülmüş değildir. Osmanlı ve Türkiye bağlamında da Mısır, gözardı edilemeyecek bir ehemmiyete sahiptir. Mısır'ın Türk edebiyatı açısından en önemli özelliklerinden birisi, İstiklal Marşı şairi Mehmet Akif Ersoy'un gönüllü sürgün senelerini (11 yıl) Mısır'ın başkenti Kahire'de geçirmiş olmasıdır. Bunun dışında Mısır'da Türkçe eserler kaleme alan şahsiyetlerin sayısı da azımsanamayacak ölçüdedir. İşte bu şahsiyetlerden birisi de Mısırlı Türkolog Hüseyin Mucib el-Mısrî'dir. Hüseyin Mısrî, akademik çalışmalarının yanı sıra Türkçe şiirler de kaleme alarak şiirlerini *Solgun Bir Gül* ismiyle yayımlamıştır. Türk olmayan, Türkçeyi daha sonra öğrenip Türk dili ve edebiyatını akademik meslek olarak seçen birisinin Türkçe şiirler yazması dikkate değer bir hususiyet taşımaktadır. Bu çalışmada Mısır'da gelişen Türk kültür ve edebiyatı ile Mısır'ın kültürel anlamda dikkat çeken bazı şahsiyetlerine kısaca değinilecek ve Hüseyin Mucib el-Mısrî'nin Arap harfli olarak yayımladığı "Solgun Bir Gül" isimli şiir kitabında yer alan *Veda Akşamı* isimli şiiri Latin harflerine aktararak verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Mısır, Türk edebiyatı, Türk şiiri, Hüseyin Mucib el-Mısrî.

Abstract

One of the most talked about and evaluated countries in the Middle East is undoubtedly Egypt. Egypt, which has a historical state tradition going back thousands of years, continues to attract the attention of world tourism with its natural and historical heritage. The secrets of the assets related to the Pharaonic civilization in the country, especially the pyramids, have not been solved even today. Egypt has an importance that cannot be ignored in relation to the Ottoman Empire and Türkiye. One of the most important features of Egypt in terms of Turkish literature is that Mehmet Akif Ersoy, the poet of the National Anthem, spent his years of voluntary exile in Cairo, the capital of Egypt (811 years). Apart from this, the number of individuals who wrote Turkish works in Egypt is also considerable. One of these personalities is the Egyptian Turcologist Hüseyin Mucib el-Mısrî. In addition to his academic studies, Hüseyin Mısrî also wrote Turkish poems and published his poems under the name "A Pale Rose". It is very important for a non-Turkish person who later learned Turkish and chose Turkish language and literature as his academic profession to write Turkish poems. In this study, Hüseyin Mucib el-Mısrî's poem titled "Farewell Evening", which is included in his poetry book "A Pale Rose" published in Arabic letters, will be evaluated by translating it into Latin letters.

Keywords: Egypt, Turkish literature, Turkish poetry, Hüseyin Mucib el-Mısrî.

Mısırlı Türkolog Hüseyin Mucib el-Mısri'nin Veda Akşamı İsimli Türkçe Şiiri

Giriş

Afrika ve Orta Doğu ülkeleri içinde başlı başına önemli ve özel bir ülke konumunda olan Mısır, uluslararası dengeler açısından da önemini muhafaza etmektedir. Nil nehri, piramitler, kral mezarları ve tarihi-coğrafi zenginlikleriyle gündemde olan Mısır, farklı din mensuplarının bir arada kardeşçe yaşadığı örnek ülkelerden birisidir. Nüfusun yüzde 90'ının Müslüman olmasının yanı sıra nüfusun % 10'u da Hıristiyanlardan oluşmaktadır. Hıristiyan Kıptiler, vatanları Mısır'da, Avrupa ve ABD'de başarılı aktivitelere imza atmaktadırlar. Genellikle tahsilli bir topluluktur. Müslüman ve Hıristiyanların ülkede kendi içlerinde birlik ve beraberliği mükemmel şekilde tesis ettikleri söylenebilir. Mısırlı pek çok ünlü şahsiyet uluslararası sanat ve siyaset arenasında tanınmaktadırlar. Örnekleme açısından birkaç isimle yetineceğiz.

- **Ömer Şerif** (d. 10 Nisan 1932 – ö. 10 Temmuz 2015) Lübnan asıllı olup Mısır'a yerleşen bir ailenin çocuğu olarak 1932 senesinde Akdeniz'in kıyı kentlerinden İskenderiye'de Michel Demitri Chalhoub ismiyle dünyaya gelmiştir. Daha sonra Ömer Şerif ismini almıştır. Hollywood yapımı olan 100 civarında filmde rol almıştır.
- **Ümmü Gülsüm** (d. 31 Aralık 1898 – ö. 3 Şubat 1975) Arap dünyasındaki tanınırlığının yanı sıra pek çok ülkede de tanınan meşhur ses sanatçısıdır. Seslendirdiği yüzlerce müzik parçalarından bazıları film müziği olarak hafızalarda yer etmiştir.
- **Butros Gali** (d. Kasım 1922 – ö. 16 Şubat 2016) Mısırlı diplomat ve Birleşmiş Milletler'in VI. Genel Sekreterliğini yapmıştır. Mısırlı Kıptî yani Hıristiyan bir ailede dünyaya gelmiştir.
- **Seyyid Kutub** (d. 9 Ekim 1906 – ö. 29 Ağustos 1966) Mısırlı ideolog ve İslam savunucusudur. Fi-Zilâli'l-Kur'an (Kur'an'ın Gölgesinde) isimli 30 ciltlik eseriyle meşhurdur. Seyyid Kutub'un edebiyat, eleştiri, sosyal adalet ve dini konularda yayımlanmış 500'ün üzerinde makalesi mevcuttur. Yine aynı konularda kaleme aldığı 30 kitabı vardır. 1966 senesinde Mısır hükümeti tarafından devlet başkanı Cemal Abdünnasır'a karşı yapılan bir suikast girişimi gerekçe gösterilerek idam edilmiştir.
- **Necib Mahfuz** (d. 11 Aralık 1911 - ö. 30 Ağustos 2006). Arap ve Müslüman kimliği ile Nobel edebiyat ödülünü kazanan ilk şahsiyettir. 350 civarında hikâyeye kaleme alan Necip Mahfuz'un yazdığı romanların sayısı 34'tür.
- **Ahmed Şevki** (d. 1865 – ö. 1932) Arap ve Mısır edebiyat çevrelerinde Emirü's-şuara (şairlerin prensi) olarak vasıflandırılmıştır. Sultan II. Abdülhamid'e teveccühünü şiirlerine yansıtmasıyla da dikkat çekmiştir. Kahire'de oldukça varlıklı bir ailede dünyaya gelen Ahmed Şevki'nin edebi hayatıyla alakalı olarak Mısır başta olmak üzere Beyrut, Birleşik Krallık vb. ülkelerde pek çok neşriyat yapılmıştır.

Türkiye’de de hakkında yapılan belli başlı yayınlar bulunmaktadır. Hayatı hakkında burada vereceğimiz kısa bilgiler Hüseyin Yazıcı’nın makalesinden alınmıştır.¹ Babası Kürt, anne tarafından dedesi Türk, babaannesi Çerkez, anneannesi ise Rum olan Ahmed Şevki devrin şartlarına göre iyi bir eğitimden geçmiştir. Mısır’da başladığı hukuk tahsiline Fransa’nın Montepellier Üniversitesinde devam etmiştir. Kısa bir süre İngiltere ve Cezayir’de bulunduktan sonra Paris’e dönüp ihtisasını tamamlayarak Hukuk diploması almıştır. I. Dünya Savaşı esnasında İspanya’da bulunmuştur. Edebiyat sahasında önemli eserlere imza atan Ahmed Şevki’nin şiirlerini ihtiva eden divanı dört cilt şeklinde fasıllı olarak neşredilmiştir. İlk iki cildi hayatta iken 3. ve 4. ciltler de vefatından sonra neşredilmiştir. Tüm eserleri 9 cilt olarak Ahmed Ebyârî tarafından Beyrut’ta neşredilmiştir. Osmanlı’ya olan hayranlığı şiirlerinde açık şekilde görülmektedir.

Mısır’da Gelişen Türk Dil, Kültür ve Edebiyatına Çok Kısa Bir Bakış

Mısır, Türklerin hususan Osmanlıların uzun süren hâkimiyet devresinde askerî, iktisadî ve tarım alanında fevkalade mühim gelişmeler kaydetmiştir. Bu gelişmelerle birlikte ülkede dil ve kültür sahasında da gözardı edilemeyecek bir mevcudiyet mevzubahis olmuştur. İşte bu kültürel mevcudiyetle birlikte Mısır, Türkçe eserler veren şahsiyetler açısından da ehemmiyet arz etmektedir. Bizim de bazı çalışmalarımızda yer verdiğimiz bu şahsiyetlerden kısaca bahsetmenin yerinde olacağı kanaatindeyiz.

- **Ayşe İsmet (Aişe) Teymûrî** (d. 1256/1840 / ö. 1320/1902) Şiirlerinin bir kısmını Türkçe yazan Ayşe İsmet Hanım, Kürt bir aileye mensuptur. Kahire Meclis Başkanlığı gibi önemli bir görevi ifa eden babası İsmail Teymur Paşa’nın Çerkez bir cariyeye ile evliliğinden dünyaya gelmiştir. Önemli eserleri ve *Türkçe Divan’ı* olan Ayşe Teymur Hanım’ın divanı tarafımızdan yayımlanmıştır.²
- **Çeşm-i Âfet Hanım** (d ? / ö. 1907) Çeşm-i Âfet Hanım, Kahire sarayında yetişen cariyelerden birisidir. Divan oluşturacak kadar Türkçe şiirleri vardır. Divanını neşreden Semra Tunç’un tespitlerinden hareketle O’nun devlet yöneticilerinden olan İsmail Paşa ile evliliği ve İsmail Paşa’ya olan aşk tutkusundan dolayı kocasının vefatı sonrasında hem acısını yaşamak hem de İsmail Paşa’nın ismini edebiyat yoluyla gündemde tutmak için şiirler kaleme aldığı hakikati vurgulanabilir.³
- **Gülperî Hanım** (d ? / ö. 19. yy.) Kavalalı Mehmed Ali Paşa hâkimiyetindeki Kahire sarayında yetişip himaye gören Çerkez cariyelerden birisidir. Gülperî Hanım’ın şiirlerini topladığı *Güldeste-i Hâtırat’ı* neşreden Filiz Kalyon’un çalışmalarından hareketle özetle şunları söyleyebiliriz: *Güldeste-i Hâtırat*, 99 sayfalık bir mesnevi

¹ Teferruat için bkz. Mısırlı Bir Arap Şairi Ahmed Şevki ve Şiirlerinde Sultan II. Abdülhamid, İlmî Araştırmalar Dergisi, İst. 1997, S.4. s.184-192

² Türkiye’de yayımlanan divanı için bkz. Abuzer Kalyon, *Divan Şiirinin Nil’deki Sesi Ayşe Teymûrî Divânı*, Ankara: Akçağ Yay. 2013

³ Yayımlanan şiirleri için bkz. Semra Tunç, *Kahire Sarayında Bir Hanım Şair, Çeşm-i Âfet ve Divanı*, Konya: Palet Yay. 2012

olup Osmanlı Türkçesi hususiyetleri doğrultusunda kaleme alınmıştır. Gülperi Hanım, eserinde bazı seyahatlerde bulunarak bizzat gezip gördüğü kadim firavun medeniyeti yerleşim yerleriyle alakalı gözlemini de şiirlerinde yansıtmaya yoluna gitmiştir. Özellikle Asvan ve Luxor kentleriyle alakalı gözlemlerini de mevzubahis bu eserinde görmek mümkün. Bu kadim şehirlerden Luxor Mehmed Akif'in şiirine de konu olmuştur. (*El-Uksur*'da isimli şiir) Mehmed Akif'in 28 Ocak 1914'te kaleme aldığı şiir *Safahat*'ın *Hatıralar* kitabında yer almaktadır. Gülperi Hanım, Türkçenin yanı sıra Arapça ve Farsçaya da vâkıftır. ⁴

- **Prenses Kadriye Hüseyin** (d.10 Ocak 1888, Kahire – ö. 3 Haziran 1955) Soy olarak Kavalalı Mehmed Ali Paşa'ya dayanan Prenses Kadriye Hüseyin, Türk İstiklâl Harbi'ni de desteklemiştir. İstiklal Harbi'nin sıkıntılı zamanlarında Mustafa Kemal Paşa ile yüz yüze bazı görüşmeleri olmuştur. Eserlerinde Osmanlı Türkçesini gayet iyi kullanmasıyla dikkat çekmektedir. Cumhurbaşkanlığı Huber Köşkünün de sahibi olan Prenses Kadriye Hüseyin, Köşkü 1930 senesinde Notre-Dame de Sion rahibelerine bırakmıştır. Daha sonraları özel bir inşaat şirketine geçen köşk 1985 senesinde kamulaştırılmıştır. Büyük ölçüde restorasyondan geçirilen köşk, Cumhurbaşkanlığı Köşkü olarak tahsis edilmiştir. Prenses Kadriye Hüseyin, Mısır'daki Türk kültürel varlığına dikkat çeken Ekmeleddin İhsanoğlu'nun *Mısır'da Türkler ve Kültürel Mirasları* isimli eseriyle çeşitli yönleriyle kültür ve bilim dünyasına tanıtılmıştır. İhsanoğlu'nun bu eserinden hareketle Prenses Kadriye Hüseyin hakkında Türkiye'de ve ABD'de bazı araştırmalar yapıp neşredilmiştir.⁵
- **Mehmed Akif Ersoy** (d. 1876 – ö. 1936) İstiklal Marşı şairi M. Akif, Türkiye'de yeni gelişen rejimin bazı savunucuları tarafından özellikle 1924-1925 senelerinde ilkel sataşmalara maruz bırakılmış ve bunun neticesi olarak Abbas Hâlim Paşa'nın

⁴ Gülperi Hanım'ın yayınlanan şiirleri için bkz. Filiz Kalyon, *Divan Şiirinin Nil'de Açan Çiçeği Gülperî Hanım ve Güldeste-i Hâtırat* Ankara: Akçağ Yay. 2014

⁵ Bu araştırmalardan birkaçı için bkz.

Kalyon, A. ve Kozlu, Z. G. (2017) Prenses Kadriye Hüseyin ve Eserleri, *Külliyat Osmanlı Araştırmaları*, sayı: 3, sayfa 51-63.

Bilal Kalyon, "Prenses Kadriye Hüseyin'in Mehasin-i Hayat Adlı Eserinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi ve Eserin Bugünkü Harflere Aktarılması." Unpublished M.A Thesis. Konya Mevlana Üniversitesi, 2015.;

Zeynep Gözde Kozlu, *Prenses Kadriye Hüseyin, Nelerim*, Ankara: Kurgan Edebiyat Yay. 2018.

Doğa Öztürk, "Remembering" Egypt's Ottoman Past: Ottoman Consciousness in Egypt, 1841-1914, Presented in the Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree Doctor of Philosophy in the Graduate School of the Ohio State University

N. K. Tağızade, Prenses Kadriye Hüseyin, Ressam Vittoria Pisani ve Türk Milli Mücadelesi" , *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 7/1 Winter 2012, s.1967-1983.

Doğa Öztürk, Kadriye Hüseyin: a forgotten female intellectual and a representation of Ottoman consciousness in early twentieth century Egypt Crossref DOI link: <https://doi.org/10.1080/00263206.2021.2005587>

Published Online: 2021-12-08 Published Print: 2022-11-02

davetiyle Mısır'a gitmiş ve Kahire'nin Hilvan semtinde 11 sene ikamet etmiştir. Bu sebeple Mısır için millî şairin ikinci vatani tabiri kullanılmaktadır.

- **İbrahim Sabri** (d. 1898 / 1983)⁶ Osmanlı son Şeyhülislamlarından olan babası Mustafa Sabri Efendi'nin 150'likler listesine alınıp T.C. vatandaşlığından çıkarılmasıyla Sabri ailesinin de sürgün hayatının ıstırabı devam etmiştir. İbrahim Sabri ilk gençlik senelerinden itibaren babası ile dolaştığı sürgün memleketlerindeki duygu ve düşüncelerini kaleme aldığı şiirleri vasıtasıyla dile getirmiştir. Aile son durak olarak Mısır'a yerleşmiş; İbrahim Sabri de kendilerine ekonomik olarak yardımcı olan Ermeni Kirkor Usta'nın yanında kundura tamir çıraklığı yaparak ailenin hayat yükünü maddeten hafifletmeye çalışmıştır. Türkçeyi şiirlerinde ustaca kullanan İbrahim Sabri, uzun yıllar Mısır İskenderiye Üniversitesi Türk edebiyatı hocalığı yapmıştır. Mehmed Âkif Ersoy'un da Kahire'deki sürgün senelerinde az da olsa görüştüğü şahsiyetlerden birisi de İbrahim Sabri'dir. İbrahim Sabri, Mehmed Âkif'in *Gölgeler* isimli eserini değerlendirerek Arapçaya çevirmiştir.⁷

Mısır'da yaşayıp Türkçe eserler kaleme alan bu şahsiyetlerden kısaca bahsettik. Mısır'daki üniversitelerin Türkoloji araştırmalarındaki önemine de birkaç cümle ile dikkat çekmeye çalışalım. Türkoloji çalışmalarının Mısır Üniversitelerinde öteden beri gelişmekte olduğundan bahsedebiliriz. Mehmed Akif Ersoy'un Kahire Üniversitesinde verdiği Türk dili ve edebiyatı derslerinin ülkedeki akademik Türkoloji çalışmaları açısından önemli bir basamak olduğunu belirtebiliriz. Günümüzde Mısır'ın dünyaca ünlü el-Ezher Üniversitesi başta olmak üzere pek çok üniversitede Türk dili ve edebiyatı eğitimi verilmekle birlikte bu üniversiteler uzun yıllardan beri kendi Türkoloji mütehassıslarını da yetiştirme bilgi ve birikimlerine sahiptirler. Mısır'ın modern üniversitelerinden olan Ayn Şems Üniversitesinde Türk dili ve edebiyatı bölümü Yozgatlı müderris Mehmet İhsan Efendi'nin (Ekmeleddin İhsanoğlu'nun babası) sevk ve idaresinde kurulmuştur. Bölümde yetişen değerli Türkologlardan Prof. Dr. Ahmed Safsafi el-Katuri ile şahsı ve Mısır'daki Türkoloji çalışmaları hakkında tarafımızdan yapılan röportaj yayınlanmıştır.⁸ Burada bahsettiğimiz üniversiteler dışında İskenderiye, Tanta, Mansura ve Sohac gibi üniversitelerde de Türk dili ve edebiyatı alanında çalışmalar bölüm veya bilim dalı mahiyetinde sürdürülmektedir.

Hüseyin Mucib el-Mısrî (d. 1916 / ö. 2004) Hüseyin Mucib el-Mısrî, Avrupa, Asya ve Orta Doğu'nun harpler ve çeşitli karışıklıklarla çalkantılar yaşadığı bir zaman zarfında

⁶ Son Osmanlı Şeyhülislamlarından Mustafa Sabri Efendi'nin oğlu olan İbrahim Sabri'nin şiirleri Türkiye'de yayımlanmıştır. Bkz. Ekmeleddin İhsanoğlu, Abuzer Kalyon, Filiz Kalyon, Sürgünde Unutulan Türk Şairi İbrahim Sabri, Mısır Dâneleri'nden Seçmeler, Kabalcı Yay. İstanbul, 2021. Şairin II. Cem isimli tiyatro eseri de yayımlanmıştır. Bkz. Filiz Kalyon, Abuzer Kalyon, İbrahim Sabri, Tarihin Hükümlerinden II. Cem, İKSAD Yay. 2023.

⁷ *Gölgeler*'in Arapçaya tercümesi hakkında teferruatlı bilgi için bkz. Saraç, M. A. Y (1997). Mehmet Âkif'in *Gölgeler*'inin Arapça'ya Tercümesi ve İbrahim Sabri Efendi, *Divan İlmî Araştırmalar Dergisi*, S. 5, s. 247-258

⁸ Bkz. Abuzer - Filiz Kalyon, Mısrılı Türkolog Ahmed Safsafi el-Katuri ile Söyleşi, turnalar, Uluslararası Türk Dili Çeviri, Kültür ve Edebiyat Dergisi, Yıl 25, S. 93, s. 14-18

Kahire'de dünyaya gelmiştir. O'nun dünyaya gelişinden çok kısa bir süre sonra (zamanında Mısır'da da fevkalade bir idare tesis etmiş olan) Osmanlı Devleti tarihe veda ettirilmiştir. Altı yüz senelik Osmanlı cihan hâkimiyetinde yetişen Osmanlı münevverlerinin, hususan klasik Türk edebiyatı şairlerinin bilmek mecburiyet ve iştiyakinde oldukları “elsine-i selâse” yani Türkçe, Arapça ve Farsçaya vâkıf olma vaziyeti âdeta Hüseyin Mucib el-Mısırî'de de tezâhür etmiştir. Mucib el-Mısırî anadili Arapçanın yanı sıra Türkçe ve Farsçayı da bu dillerde eserler kaleme alacak kadar mükemmel şekilde bilmektedir. O'nun bildiği diller elsine-i selâse ile sınırlı değildir. İngilizce, Fransızca, Almanca ve Rusçayı da bu dillerde okuduğunu net bir şekilde anlayacak kadar iyi bilmektedir.

Ekmeleddin İhsanoğlu'unun *Mısır'da Türkler ve Kültürel Mirasları* isimli eserinde bahsettiğine göre, Hüseyin Mucib el-Mısırî 1955 senesinde Türk edebiyatı alanında Kahire Üniversitesinde tamamladığı doktora çalışması ile Mısır'ın ilk Türkoloji doktoru unvanına sahip olmuştur. Ekmeleddin İhsanoğlu, Türkolojiye olan önemli hizmetlerinden dolayı Hüseyin Mucib el-Mısırî'ye Türkiye'den bir üniversitenin fahri doktora diploması vermesi için uzun uğraşlar gerektiren teşebbüslerde bulunmuştur. Bu teşebbüsler neticesinde Marmara Üniversitesi Senatosu 9 Kasım 1995 tarihli oturumunda Hüseyin Mucib el-Mısırî'ye fahri doktorayı takdim kararı almıştır. (İhsanoğlu'nun *Mısır'da Türkler ve Kültürel Mirasları* eserinde bahsi geçen bu hususu bizzat kendilerinden de teferruatlı olarak dinlemiştik)

Dil ve edebiyatla alakalı olarak bazısı Türkçe olan 32 eser kaleme alan Hüseyin Mucib el-Mısırî'nin mevzubahis eserlerinden Mısır'daki Üniversitelerin kültür ve edebiyat çalışmalarında istifade edilmeye devam edilmektedir. Bu çalışmanın asıl konusu olan *Veda Akşamı* şiirini de ihtiva eden *Solgun Bir Gül*⁹ isimli eser Kahire'de Mektebetü'l-Anglo el-Mısriyye Matbaasında 1984'te basılmıştır.

Aşağıda Latinize edip verdiğimiz şiir ve şairin Türkçe kaleme aldığı diğer şiirler de göstermektedir ki Mısır, özellikle başkent Kahire'de Türkçe, ana dili Türkçe olmayan birisine şiir yazdırabilecek kadar gelişmiştir. Bu iddianın yanı sıra; Hüseyin Mucib el-Mısırî'nin yabancı dilleri öğrenme yeteneği ve tüm dillere saygı duyup sahiplenmesi gibi mühim hususiyetini de gözden uzak tutmamak gerektiği kanaatini taşımaktayız. Şunu da belirtmekte fayda var. Mısır halk şivesi olarak isimlendirilen Mısır ammicesinde Türkçe menşeyli pek çok kelime günümüzde de kullanılmaya devam etmektedir.

⁹ Hüseyin Mucib El-Mısırî'nin “Solgun Bir Gül” isimli eserini tanıttığımız başka bir çalışma için bkz. Kalyon, A. (2023). Mısır'da Türkçe Yazan Arap Bir Şahsiyet: Hüseyin Mucib el-Mısırî ve “Solgun Bir Gül” İsimli Eseri Hakkında. *Premium E-Journal of Social Sciences (PEJOSS)*, 7(37), 2016–2024. Bu çalışmamızdaki bilgilerin bir kısmına mevzubahis bu makalede de değinilmişti.

Veda Akşamı

1. Demek ki bugündür son gün
Gidip yarın geçmiştir dün
2. Kaç gün gider kaç gün gelir
Bir gün yalnız hatırlanır
3. Iraktan ben seni gördüm
Bir ay bakan gibi oldum
4. Âvâre bir bulut idim
Yavaş yavaş ilerledim
5. Sanki susuz bir kuş idin
Bir damla yok işte uçtun
6. Bir göz göze yaklaşmadı
Bir el ele uzanmadı
7. Böyle idi vedamız
Öyle geçti akşamımız
8. Nasıl hakikat bu idi
Rüya hakikati idi
9. Acı birdir dilimizde
Tatlı bir söz gözümüzde
10. Nasıl bir dert bu derdimiz
Dilsiz bir söz bu sözümüz
11. Şimdi bir şey söylemedi
Pervâne ateşte yandı
12. Bir dili var ateşten
Söylemedi bir şey gamdan
13. Fakat vücudu mahvoldu
Gün gitti gece geldi
14. Bülbül güle çok söyledi
Ne söyledi kim anladı

15. Dünyada biz iki insan
Aşkımızdır başka cihan
16. Yadigâr alıp verir dildâr
Öyle gönül müdâm yanar
17. Ben canımı verdim sana
Ne vereceksen ver bana
18. Hiç diyemem seni andım
Hiçbir vakt unutmadım
19. Bahçemizde bülbül öter
Müjdesidir dostun
20. Giden bu cân nasıl gelir
Ben bilemem Allah bilir

Solgun Bir Gül isimli şiir kitabının diğer şiir başlıklarından da anlaşıldığına göre Hüseyin Mucib el-Mısrî, Türk dili ve edebiyatına olan vukûfiyetinin yanı sıra tarihi şahsiyetlere de şiir ithaf edecek kadar benimseyip beğendiğini söylememiz mümkün. Beyitler hâlinde kaleme alınan şiirin 9. beytinde geçen “Acı birdir dilimizde” ifadesi Türkçede yaygın bir kullanıma sahiptir. Bu ifadenin Mısrî'nin şiirinde geçmesi dikkat çekicidir. Yine 10. beyitte yer alan “Nasıl bir dert bu derdimiz / Dilsiz bir söz bu sözümüz” ifadelerinin de dil estetiği açısından yerinde kullanıldığını söyleyebiliriz. 19. Beyitteki “bülbül öter” ifadesi de İslam edebiyatları içinde özellikle “Arap-Fars-Türk (halk edebiyatı dahil)-Urdu” edebiyatlarında şiirde çok kullanılmıştır. 17. beyitin “Ben canımı verdim sana / Ne vereceksen ver bana” ifadesi, sevgiliyle yapılan çok samimi karşılıklı bir konuşmayı ve içten gelen bir sitemi ifade ettiğini söylememiz mümkün.

Not: Şirin tamamı açık ve anlaşılır bir Türkçe ile kaleme alındığı için beyitleri tek tek açıklamıyoruz.

Sonuç

Akdeniz'e kıyısı olan Mısır'ın yaklaşık olarak beş bin senelik devlet geleneğine sahip olduğu bilinen bir gerçektir. Afrika kıtasının kuzeyinde yer alan Mısır, pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Türklerin Mısır'daki varlığı ve bıraktığı eserlerin sayısı da fazladır. Türklerin Mısır'da bıraktığı kültürel, tarihi ve edebiyat varlığına Ekmeleddin İhsanoğlu, *Mısır'da Türkler ve Kültürel Mirasları* isimli eseriyle âdetâ ışık tutmuştur. Mevzubahis olan bu eserden hareketle Mısır'da Türkçe eserler veren şahsiyetlerle alakalı olarak biz de bazı neşriyat çalışmalarında bulunduk. Bu çalışmanın konusunu oluşturan *Veda Akşamı* isimli şiirin şairi olan Hüseyin Mucib el-Mısrî ismine ilk olarak bu eserde rastladık. Bu çalışmada, Mısır'daki tarihi ve kültürel dünyadan kısaca bahsettik. Mısır'ın

son asrında dünyada bilinirliği olan şahsiyetlerden de söz ettik. Mısır'daki Türk kültür ve edebiyat hazinesinin ortaya çıkarılması hususunda eserleriyle yolumuza ışık tutan Ekmeleddin İhsanoğlu'nun ifadesiyle Türk dili ve edebiyatına takriben yarım yüzyıl akademik olarak hizmet eden Hüseyin Mucib el-Mısırî'nin Türkçe kaleme aldığı şiirlerinden birisini Arap harflerinden Latinize ederek buraya aldık. Anadili Arapça olan bir şahsiyetin Türkçe şiir yazacak kadar bu dile vukûfiyetine de dikkat çekmeye çalıştık.

Kaynaklar | References

- İhsanoğlu E., Kalyon A., Kalyon F., (2021). *Sürgünde unutulmuş Türk Şairi İbrahim Sabri, Mısır Dâneleri'nden seçmeler*. Kabalıcı Yay.
- İhsanoğlu, E. (2006). *Mısır'da Türkler ve kültürel mirasları*. İrcica Yay.
- Kalyon, A. & Kalyon, F. (2023). Mısırlı Türkolog Ahmed Safsafi el-Katuri ile Söyleşi, *turnalar, Uluslararası Türk Dili Çeviri, Kültür ve Edebiyat Dergisi*, Yıl 25, S. 93, s. 14-18
- Kalyon, A. (2013), *Divan Şiirinin Nil'deki Sesi Ayşe Teymûri Divânı*, Akçağ Yay.
- Kalyon, A. (2023). Mısır'da Türkçe Yazan Arap Bir Şahsiyet: Hüseyin Mucib el-Mısıri ve "Solgun Bir Gül" İsimli Eseri Hakkında. *Premium E-Journal of Social Sciences (PEJOSS)*, 7(37), 2016-2024.
- Kalyon, A., & Kozlu, Z. G. (2017). Prens Kadriye Hüseyin ve Eserleri. *KÜLLİYAT Osmanlı Araştırmaları Dergisi*(3), 51-63.
- Kalyon, B. (2021). *Prens Kadriye Hüseyin Mehasin-i Hayat* İksad Yay.
- Kalyon, F. (2014), *Divan Şiirinin Nil'de Açan Çiçeği Gülperî Hanım ve Güldeste-i Hâtîrât*. Akçağ Yay.
- Kalyon, F. Kalyon, A. (2023) İbrahim Sabri İkinci Cem (Piyas) İKSAD Yay.
- Kozlu, Z. G. (2018). Prens Kadriye Hüseyin, Nelerim, Kurgan Edebiyat Yay.
- Mısıri, H. M. (1984). *Solgun Bir Gül / Verdetün Zâbile*, Mektebetü'l-Anglo el-Mısıriyye Yay.
- Öztürk, D. "Remembering" Egypt's Ottoman Past: Ottoman Consciousness in Egypt, 1841-1914, Presented in the Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree Doctor of Philosophy in the Graduate School of the Ohio State University.
- Saraç, M. A. Y. (1997). Mehmet Âkif'in Gölgelelerinin Arapça'ya Tercümesi ve İbrahim Sabri Efendi, *Divan İlmî Araştırmalar Dergisi*, S. 5, s. 247-258
- Tağızade, N. K. (2012). Prens Kadriye Hüseyin, Ressam Vittoria Pisani ve Türk Milli Mücadelesi, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 7/1 Winter, s.1967-1983.
- Tunç, S. (2012). *Kahire Sarayında Bir Hanım Şair, Çeşm-i Âfet ve Divanı*. Palet Yay.
- Uzun, M. İ. "MİSRÎ, Hüseyin Mücib", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/misri-huseyin-mucib> (erişim: 10/05/2022)
- Yazıcı, H. (1997). Mısırlı Bir Arap Şairi Ahmed Şevki ve Şiirlerinde Sultan II. Abdülhamid, *Divan İlmî Araştırmalar Dergisi*, İst. S.4. s.184-192

Ek:

Arap harfli matbu eserde *Veda Akşamı* isimli şiirin yer aldığı sayfalardan ilki:

